

Eesti kool ja väärtused

Margit Sutrop

Tartu Ülikooli eetikakeskus

Rocca-al-Mare, 9. novembril 2007

Kava

- Hariduse eetiline loomus
- Hariduse eesmärgid
- Väärtuskasvatus koolis
- Eesti kooli ees seisvad väljakutsed

Hariduse eetiline loomus

- Haridus (saksa k. *Bildung*) tähendab mitte ainult teadmiste andmist vaid ka inimese kasvatamist, kujundamist.
- **Wilhelm von Humboldt**: haritud inimene püüab mõista ümbritsevat ja luua ühenduse maailmaga
- Haridus annab orientiirid ja on seetõttu sügavalt eetiline.

Eesti koolitraditsioonid

- Peegeldavad eesti rahva ajalugu, võitlust võõrvallutajate vastu ja eneseotsinguid Euroopa kultuuriruumis.
- Toomkoolid, kloostrikoolid, linnakoolid, erakoolid, kirikukoolid, rahvakoolid, kihelkonnakoolid, gümnaasiumid, ülikoolid.
- Forselius 1686
- Õpetaja kui "maa sool"

Õpetaja kui haritlane

- Õpetaja kui kasvataja ülesanne on toetada õpilaste eneseotsinguid ja moraalse selgroomise kasvatamist.
- Selleks, et täita oma missiooni, peab õpetaja ise tundma end haritlasena, mitte palgatöölise, käsutäitja või veel halvem – orjana.
- Õpetaja peab tundma end vabana, tajudes samal ajal enda vastutust.

Peeter Põld "Kultura ja rahvahariduse korraldus" 1911

"Haridus on kasvatus läbi omandatud kultura. Mida sisuliselt hariduseks ja keda haritud inimeseks pidada, see oleneb meie kultura väärtuste hindamisest. /.../ Kultura edasikestmise seisukohalt tuleb hariduse paleust üles seades väärtusi otsida, mis vähem aegade ja olude muutumisest olenevad, selle vastu aga oludele ise kuju suudavad anda ja uusi väärtusi luua."

Hariduse sisu sõltub väärtustest

- Hariduse olemus on sügavalt eetiline, kuna toetub arusaamale sellest, kes on inimene ja kuidas peaks elama.
- Bertrand Russell, "On education":
See, millist haridust me tahame anda oma lastele, sõltub sellest, milliseid iseloomuomadusi peame ideaalseks.

Neli võimalust mõista hariduse eesmärke

- Inimese enesevalitsemise teooria: Hariduse eesmärk on suurendada inimese **vabadust**, valikuvõimalusi, autonoomiat.
- Inimkapitali teooria: Hariduse eesmärk on **majanduse** õitseng. Inimkapitali väärtustamine: mida haritum tööjõud, seda suurem tootlikkus.
- Inimõitsengu teooria: hariduse eesmärk on tagada **inimese õitseng** (individuaalne hüve)
- Kodanikukasvatuse teooria: hariduse eesmärk on valmistada ette inimest **ühiskonnas** koos teistega elamiseks (tagada kõigi hüve)

Mis on väärtused?

- Väärtused on soovide objektid ja nad juhivad meie toimimist.
- Väärtused on mingid seisundid või tingimused, mida inimesed igatsevad ja hindavad või kardavad kaotada.
- Vaja kujutlusvõimet, et kujutada ette praegusest erinevat situatsiooni. Mis oleks, kui kõik oleks teisiti.

Positiivsed ja negatiivsed väärtused

- **Positiivsed väärtused** on need asjad, mida soovime (rahu, tervis, vabadus, turvalisus, lugupidamine)
- **Negatiivsed väärtused** on need asjad, mida väldime (sõda, okupatsioon, vaesus, alandus, häbi)
- Väärtused võivad olla konfliktis. Tuleb teha valik.

Soome kooli aluseks olevad väärtused (Jaana Vasama)

- Kodu
- Usund
- Isamaa

Õppekava põhineb Soome kultuuril. Õppekava edastab järgmisi väärtusi: ausus, töökus, patriotism, inimõigused, demokraatia, multikultuursuse aktsepteerimine, looduse austamine, keskkonna säilitamine

Eestis on kehtiva õppekava järgi eesmärgiks isiksuse kujunemine, kes...

- Suhtub heasoovlikult kaasinimestesse,
- Toetab ühiskonna demokraatlikku arengut,
- Austab ja järgib seadusi, on teadlik oma kodanikukohustustest ja –vastutusest
- Tunneb ja austab oma rahva kultuuri
- Hoiab loodust, elab ja tegutseb keskkonda ning loodusressursse säästes
- Juhindub oma valikutes ja tegudes eetika alusväärtustest: inimelu pühadus, vägivallast hoidumine, vabadus, õiglus, ausus, vastutus
- Mõistab töö vajalikkust

Demokraatliku ühiskonna väärtuste kaitse koolis

- Ausus ja töökus
- Inimväarikus (austus inimese vastu)
- Autonoomia (vabadus, õigus olla erinev)
- Tolerantsus (inimeste erinevuse tunnistamine)
- Õigus (võrdsete võimaluste loomine)
- Solidaarsus (võrdne tähelepanu vajadustele)
- Hoolivus (teise märkamine, nõrgemate aitamine)
- Vastutus (kaasarääkimine, kodanikuks olemine)

Mis on lahti eestlaste väärtustega?

- Lõhe selle vahel, mida peetakse heaks ja millest tegelikult juhitudakse
- Individualistlikud väärtused domineerivad kollektiivsete üle
- Valitseb egoism, puudub hoolivus
- Inimväärikuse mõistel pole sisu
- Ei tunnustata kõigi inimeste võrdsust

Kuidas neid väärtusi edendada?

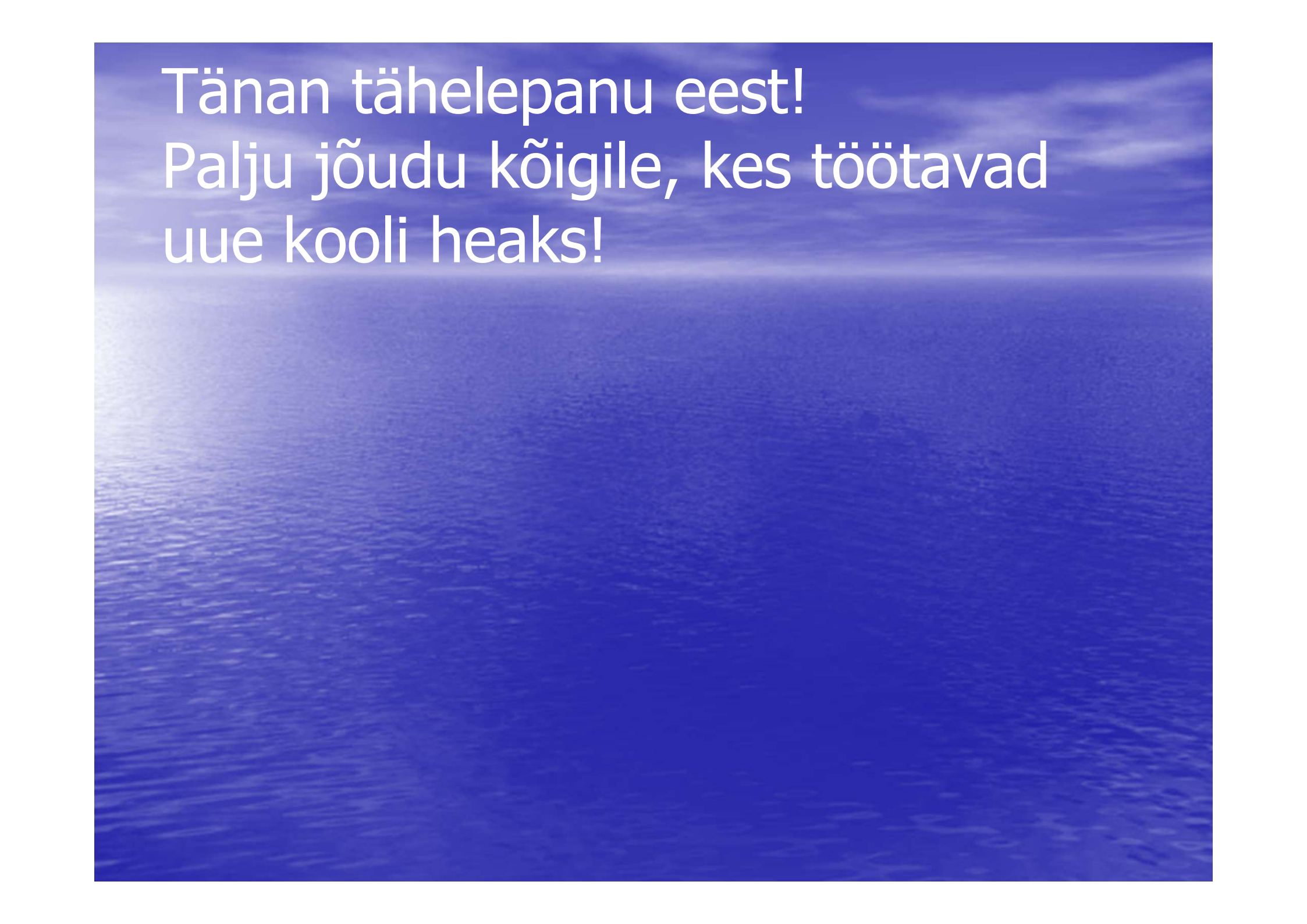
- Eraldi väärtusõpetuse tunnis (eetika, religiooniõpetus)?
- Läbivate teemadena/pädevustena?
(2006 EN aktsepteeritud 8 võtmepädevust - teadmised, oskused, hoiakud)
- Kõikides ainetes, klassivälises tegevuses kogu koolikultuuri kaudu – eeldab teistsugust õpetajakoolitust

Väärtuskasvatus

- Keeldude ja käskude kaudu – traditsiooniline väärtuskasvatus
- Arutluse kaudu – väärtuste selitamine (value clarification)
- Tegevuse kaudu (J. Dewey demokraatia õppimine)
- Iseloomukasvatuse kaudu - vooruseetika

Eesti kooli ees seisvad väljakutsed

- Mõtestada hariduse sisu, jõuda selgusele hariduse eesmärkides.
- Liikuda tuupimiskoolilt probleemide põhisele õpetamisele.
- Demokraatlike väärtuste ausse tõstmine hariduses. Eesmärgiks vägivallavaba kool, vastastikuse austuse kasvatamine. Aususe, töökuse, hoolivuse. Võrdsete haridusvõimaluste tagamine kõigile. Iga õpilase eripära arvestamine.
- Läbimõeldud väärtuskasvatus koolis



Täna tähelepanu eest!
Palju jõudu kõigile, kes töötavad
uue kooli heaks!